

De eeuw van het oude

1 Oud. Oud en der dagen zat. Wie durft er nog trots op te zijn dat iets oud is, dat hij of zij zélf oud is? Natuurlijk, we koesteren onze oude schilderijen en onze oude boerderijen, we zwelgen nostalgisch in onze oude Gouden Eeuw. En de historische feesten, waarbij even in de Middeleeuwen gegriezeld of Romeintje gespeeld kan worden, mogen zich in de belangstelling van het grote publiek verheugen. Het verleden, het oude en voorbije, wordt in ere gehouden, al was het maar voor de toeristenindustrie. Nederlanders gaan graag naar Rome om het Forum te bezoeken; omgekeerd komen Italianen echt niet naar Nederland om een treurigstemmende nieuwbouwwijk in Zoetermeer-Oost te bekijken.

2 Maar voor het overige? Voor het overige staat 'oud' al snel voor achterlijk en achterhaald. Een oude gedachte, een oude opvatting, een oude methode van lesgeven, een oude manier om een bedrijf te runnen? Ajakkas, nee! Oude Politiek, er schijnt sinds het volksoptootje bij de verkiezingen van vorig jaar niets gruweligers te zijn dan dat. Kennis en ervaring zijn uit: hoe minder je van vroeger weet, hoe minder je ook door al die kennis gehinderd kunt worden bij het onbevangen beoordelen van de problemen van de maatschappij.

3 Jong en nieuw: dat zijn de trefwoorden waardoor in deze flitsende tijden de harten sneller gaan kloppen. Jong staat voor spannend en dynamisch, voor verandering, voor het zoeken van nieuwe uitdagingen en het verbreden van de horizon. Nu nog nieuwer! Volledig vernieuwd! Dat schreeuwen niet alleen de wasmiddelenfabrikanten van de daken, maar ook de politici.

4 Wie de jeugd heeft, heeft de toekomst, en dus wil iedereen jong lijken, en wat oud is, moet daarom zo jeugdig mogelijk worden verpakt. Ook degenen die niet meer zo jong zijn, kleden zich jong, gedragen zich jong en hun taalgebruik passen zij eveneens aan dat van de jongeren aan. Veelzeggend is de opeenvolgende reeks termen die in de afgelopen decennia werden gehanteerd: ouden van dagen, bejaarden, zestigplussers, ouderen, senioren. De jeugd bleef daarentegen gewoon de jeugd. Elke nieuwe term moest vergeefs verhullen wat de vorige evenmin verhullen kon: het feit dat het leven eindig is en mensen van zeventig nu eenmaal gemiddeld wat dichterbij de dood staan. Vraag niet naar de leeftijd van een vrouw, en als je die moet raden, gok dan altijd

laag, want zij is dodelijk beledigd als je vijftig zegt, terwijl ze pas negenenveertig is.

5 De twintigste eeuw was in het Westen de eeuw van de jongeren, maar er is reden om aan te nemen dat de eenentwintigste die van de ouderen zal zijn. Van hen zijn er de komende decennia namelijk steeds meer. Jeugd wordt straks in Europa schaars, en wie niet op grote schaal jeugd van elders wil importeren, moet zich instellen op een vergrijsde maatschappij. De toekomst is niet aan het skateboard maar aan de rollator. De ouderen zullen zich minder makkelijk als uitgerold aan de kant laten schuiven.

6 Door de huidige overwaardering van nieuw en jong lijkt de samenleving mentaal nog niet goed voorbereid op die onvermijdelijke vergrijzing. De grote vraag is namelijk welk effect dit toenemende getsalmatige overwicht van ouderen in cultureel opzicht zal hebben. Wat wordt het ijkpunt en criterium? Wordt jeugdigheid door de toenemende schaarste aan echte jeugd nog gewilder? Of zal in plaats van de diskjockey van de Amsterdamse club *iT* de diavondpresentator uit het Willem Dreeshuis sterallures verwerven? Wordt oud de nieuwste trend? Nu nog ouder! Volledig verouderd! Welke pr-functionaris durft deze slogan straks als eerste aan? Zal de belangrijkste mentale vernieuwing van de komende decennia niet juist blijken te zijn dat de waardering voor het oude in het Westen weer terugkomt?

7 Want inderdaad zal er dan van een terugkeer sprake zijn: ooit stond ook in Europa de ouderdom in hoog aanzien, of het nu om een mens, een opvatting of een stuk huisraad ging. In de Middeleeuwen was jeugdigheid beslist geen pre, en het nieuwe was onbekend en eng. Het begrip 'ouderwets' had een positieve lading; 'modern' bezat als bijvoeglijk naamwoord een ongunstige ondertoon en dat betekende dat vernieuwingen vooral niet als vernieuwingen moesten worden gepresenteerd.

8 Tot de Franse Revolutie werden vrijwel alle kerkelijke en staatkundige veranderingen als vormen van restauratie gezien, als herstel van het oude, van een gelukzalige oertoestand die door latere gebeurtenissen was gecorrumpeerd. De Nederlandse opstand tegen Spanje: dat was in feite een reactionair geïnspireerd verzet tegen de moderne absolutistische eenheidsstaat die Filips II bezig was uit de grond te stampen. Het ging de opstandelingen niet om iets nieuws, maar om behoud van het oude, om behoud van hun traditionele, middeleeuwse vrijheden, en

hun strijd tegen de Spaanse koning werd derhalve met een beroep op een geïdealiseerd verleden, niet op een geïdealiseerde toekomst gelegitimeerd.

- 9 Aan het einde van de 18e eeuw vindt echter een belangrijke verandering in het denken over heden en verleden plaats: nieuw werd goed en oud werd achterhaald. Deze omslag in het denken valt samen met een toegenomen historisch besef: het besef dat het heden niet alleen wezenlijk anders dan het verleden is, maar ook dat het verleden niet herhaalbaar is en dat er dus geen eeuwigdurende vaste orde bestaat. Dit besef van wezenlijke verandering – waarbij die verandering dan bovendien als vooruitgang wordt opgevat – behelst de notie dat de manier van leven van vorige generaties afweek van die in de eigen tijd. De eigen tijd is niet meer met vroegere tijden inwisselbaar en daarmee verliezen ook de lessen uit het verleden een deel van hun tot dan toe dominante betekenis. Verandering werd in plaats van iets engs iets positiefs, en de toenemende afstand tot het voorheen bestaande relativerde het belang van de ervaring en kennis van eerdere generaties, omdat die oude kennis vaak gebaseerd was op verkeerde veronderstellingen: van de ontkenning van de omloop van de aarde om de zon tot die van de omloop van het bloed. Naarmate men de wereld en het eigen lichaam beter begon te begrijpen en meer enge ziekten wist te helen en men dankzij de stoomboot en de trein ook in ruimtelijke zin wat sneller voorwaarts kwam, raakte het Westen in de negentiende eeuw in de ban van een bijna onverwoestbaar optimisme: morgen wordt alles beter, morgen is iedereen rijker, achter de horizon gloort het ochtendrood van vrijheid, gelijkheid en broederschap.

- 10 Wie het voorafgaande overziet, stuit op een merkwaardige paradox. Enerzijds dwingt de toenemende vergrijzing tot een herwaardering van de ouderdom, van ervaring en traditie: naarmate er minder jeugd is, zet deze minder de

toon. ‘Oud’ wordt ‘in’, en geen regering kan daar onderuit. Anderzijds is sinds de verlichting ‘nieuw’ en ‘jeugdig’ het fundament onder de enorme maatschappelijke voorsprong van het Westen, en is het streven naar vernieuwing de bron van onze welvaart. Als men stagnatie wil vermijden, zal het oude dus nooit te zeer bejubeld kunnen worden: de regering die de jeugd heeft, heeft de toekomst, en de toekomst kan slechts beter worden door experimenteerruimte voor de jeugd.

- 11 Feit is evenwel dat de menselijke flexibiliteit met het ouder worden afneemt: er komt een grens aan de bereidheid omwille van de vooruitgang wéér een nieuwe verandering te verinnerlijken. Hoezeer de overheid ook op de wenselijkheid van intensief e-mailverkeer tussen negentigplussers zou hameren, bij de meeste negentigplussers is die behoefte niet meer zo groot: het zal hun tijd wel duren. Dat houdt in dat ook als er alles aan gedaan wordt ouderen geestelijk jong te laten blijven, bij een afnemend aantal jongeren de totale maatschappelijke innovatiekracht toch onvermijdelijk slijt.

- 12 Dat betekent dat de vergrijzing Europa op achterstand zal zetten ten opzichte van die delen van de wereld die (door immigratie of hoger geboortepercentage) jonger en dus onstuimiger zijn en waar een hoge waardering voor jeugdigheid en vernieuwing bestaat, met andere woorden een Westers waardepatroon dominant is. En dat is allereerst in Amerika het geval. De voorsprong van de Verenigde Staten zal steeds groter worden, tenzij Europa zijn fortuynistische immigratieangst voor nieuw talent laat overwinnen. Van landen waar dat Westerse waardepatroon ontbreekt en dus ‘oud’ als waardevol, ‘modern’ als verwerpelijk geldt, heeft Europa weinig te vrezen: daar zet stilstand nog veel meer de toon. De kans dat Nederland, hoe grijs ook, in welvaartspeil binnenkort door het jeugdige Afghanistan gepasseerd wordt, is dan ook gering.

*naar: Thomas von der Dunk
uit: Vrij Nederland, 21 juni 2003*

Einde

De teksten die voor dit examen gebruikt zijn, zijn bewerkt om ze geschikt te maken voor het examen. Dit is gebeurd met respect voor de opvattingen van de auteur(s). Wie kennis wil nemen van de oorspronkelijke tekst(en), raadplege de vermelde bronnen.

De Cevo is verantwoordelijk voor vorm en inhoud van dit examen.

■ Tekst 2 De eeuw van het oude

- 21p **21** □ Maak een goedlopende samenvatting in correct Nederlands van maximaal 180 woorden van de tekst *De eeuw van het oude*. Zorg ervoor dat je samenvatting begrijpelijk is voor iemand die de oorspronkelijke tekst niet kent. Uit je samenvatting moet duidelijk worden:
- hoe men vandaag de dag tegen het verschijnsel 'oud' en 'jong' aankijkt, welke ontwikkeling wordt verwacht en welk probleem zich daarbij voordoet;
  - welke belangrijke veranderingen zich in het denken over het verschijnsel 'oud' hebben voorgedaan in de loop der tijd;
  - welke paradox zich voordoet met betrekking tot het verschijnsel 'oud' en welke maatschappelijke problemen daaruit zouden kunnen voortvloeien;
  - hoe deze maatschappelijke problemen kunnen worden voorkomen.